

Апанаскович Богдан

ORCID 0009-0005-7125-3958

Магістрант кафедри іноземної філології та освітніх технологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: bogdanaleksandrovic4@gmail.com

Смоліна Світлана

ORCID 0000-0003-0907-2054

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та освітніх технологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: svitlanapost@ukr.net

СУЧАСНИЙ СТАН НАВЧАННЯ І ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У статті проаналізовано сучасний стан навчання іноземних мов (ІМ) у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) і викладання ІМ у закладах вищої освіти (ЗВО) в контексті реалізації положень Державного стандарту базової середньої освіти [2] та Професійного стандарту [3]. Висвітлено ключові виклики, з якими стикаються вчителі й викладачі ІМ. Наведено практичні рекомендації щодо вдосконалення освітнього процесу.

Метою статті є визначення актуальних проблем навчання ІМ у ЗЗСО і викладання ІМ у ЗВО, окреслення перспективних шляхів удосконалення методики навчання і викладання ІМ у часи випробувань.

Методологічну основу дослідження становлять принципи науковості, системності та практичної спрямованості. У процесі написання статті було застосовано теоретичні методи – аналіз і синтез науково-педагогічної літератури з методики навчання і викладання ІМ. Серед емпіричних методів застосовувались спостереження за освітнім процесом, впровадження результатів дослідження під час практики у старших класах ЗЗСО № 55 м. Миколаєва.

Наукова новизна статті полягає в комплексному підході до аналізу сучасного стану навчання і викладання іноземних мов у двох різних освітніх середовищах – ЗЗСО і ЗВО та виявлення ефективних практик, здатних бути адаптованими на обох рівнях. Уперше у фокусі дослідження опинилось узагальнення актуальних викликів, з якими стикаються педагоги в умовах війни, цифровізації, гібридного навчання, змін освітніх стандартів. Запропоновано огляд ІКТ, підходів, методик та обґрунтовано доцільність міжрівневої інтеграції успішних методичних рішень.

Висновки: удосконалення методики навчання і викладання ІМ вимагає системного впровадження ІКТ, проєктної методики, підвищення рівня розвитку методичної підготовки майбутніх учителів. Це забезпечить формування конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно використовувати ІМ у часи випробувань. Запропоновані в статті рекомендації можуть бути корисними для вчителів і викладачів ЗЗСО й ЗВО.

Ключові слова: методика навчання і викладання іноземних мов, заклади загальної середньої освіти, заклади вищої освіти, ІКТ в освіті, проєктна методика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ефективне навчання і викладання іноземних мов є важливим для розвитку мовної, комунікативної, професійної компетентностей учнів, студентів. Проте умови, у яких ми працюємо, змінилися: глобалізація, цифровізація в умовах війни. Постає необхідність проаналізувати сучасний стан навчання і викладання іноземних мов у закладах загальної середньої і вищої освіти; методичні підходи до навчання і викладання іноземних мов у закладах загальної середньої і вищої освіти; визначити актуальні проблеми у цій сфері та окреслити перспективні шляхи удосконалення методики навчання і викладання з урахуванням сучасних умов. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення високоякісної мовленнєвої підготовки учнів, професійної підготовки студентів, здатних ефективно використовувати мову в різних життєвих, професійних і соціокультурних контекстах. В умовах сучасного освітнього середовища особливу роль відіграє методична підтримка з боку педагогів, яка впливає на якість навчання та мотивацію здобувачів освіти. На сьогодні вивчення англійської мови є достатньо важливим питанням, здебільшого попит на англійську мову в останні роки

зріс через напрямок політики України направлений на інтеграцію у Європейській Союз, а також Закону «Про застосування англійської мови в Україні» [1]. З власного досвіду спостережень за освітнім процесом у школах м. Чернігова, м. Миколаєва, на жаль, можна стверджувати, що на сьогодні не всі вчителі англійської мови прагнуть до втілення результатів професійного розвитку у навчання іноземної мови, не враховують умов, у яких живуть учні і студенти. Дослідження цього питання дозволить визначити оптимальні методи підготовки майбутніх учителів англійської мови, що сприятимуть підвищенню професійної компетентності студентів і забезпечать підготовку конкурентоспроможних фахівців у міжнародному освітньому і професійному просторі, що, відповідно, позитивно позначиться на результатах навчання іноземних мов у ЗЗСО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реформування освітньої системи України вимагає підготовки нового покоління викладачів ЗВО, вчителів ЗЗСО, здатних працювати в умовах сучасних викликів та змін у соціально-економічному і культурному середовищі. Потребують розробки інноваційні методики навчання і викладання іноземних мов, спрямовані на створення мотиваційного, інтерактивного середовища, яке орієнтується на індивідуальні потреби студентів й учнів під час вивчення іноземних мов; створення умов для формування у студентів ЗВО й учнів ЗЗСО іншомовної, професійної компетентностей і також умінь застосовувати їх у реальному житті і все це в з урахуванням глобальних і локальних викликів. З моменту повномасштабного вторгнення в Україні було здійснено лише два дослідження з проблематики, що розглядається у нашій статті [4; 5]. Тому, комплексний аналіз сучасного стану навчання іноземних мов у закладах загальної середньої і вищої освіти, методичних підходів до викладання іноземних мов у закладах загальної середньої і вищої освіти, визначення актуальних проблем у цій сфері та окреслення перспективних шляхів удосконалення методики викладання з урахуванням вікових, когнітивних та освітніх особливостей здобувачів освіти в сучасних умовах є актуальним. Тим більше, що зарубіжні дослідники активно працюють у вказаному вище напрямку [6-12].

Формулювання мети статті. Метою статті є визначення актуальних проблем навчання ІМ у ЗЗСО і викладання ІМ у ЗВО, окреслення перспективних шляхів удосконалення методики навчання і викладання ІМ у часи випробувань.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Методологічну основу дослідження становлять принципи науковості, системності та практичної спрямованості. У процесі написання статті було застосовано теоретичні методи – аналіз і синтез науково-педагогічної літератури з методики навчання і викладання ІМ.

Серед емпіричних методів застосовувались спостереження за освітнім процесом, впровадження результатів дослідження під час практики у старших класах ЗЗСО № 55 м. Миколаєва.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі дослідження було визначено, що цілісний і компетентнісний підходи до навчання ІМ у ЗЗСО і викладання майбутнім учителям іноземних мов є універсальними інструментами для розвитку не тільки теоретичних знань, але й практичних умінь. Це дозволяє учням ЗЗСО і студентам ЗВО успішно адаптуватися до нових умов освітнього середовища, враховуючи вимоги цифрового суспільства і потреби учнів нового покоління у часи випробувань. У процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов важливо сформувати не тільки професіоналізм у мовленні, а й здатність ефективно використовувати цифрові ресурси для навчання, що є важливим аспектом компетентнісного підходу і допоможе педагогам адаптувати методи навчання до сучасних вимог і потреб учнів, а також підтримувати їх мотивацію до вивчення іноземної мови.

Однією з головних проблем у навчанні й викладанні іноземних мов є розвиток комунікативної компетентності. Багато студентів й учнів відчувають труднощі при спілкуванні іноземною мовою через відсутність впевненості в собі, мовні бар'єри та страх помилитися, не зрозуміти інформацію на слух або під час читання. Це, в свою чергу, негативно впливає на їхній прогрес та мотивацію до навчання. Подібні проблеми часто виникають у процесі формування мовленнєвих компетентностей, адже мовлення потребує практики та реальних умов для його розвитку. З іншого боку, новітні технології можуть стати ефективним інструментом для подолання цих труднощів. Сучасні цифрові платформи та інструменти навчання створюють середовище, де учні і студенти можуть практикувати мовлення без страху перед помилками, а також отримувати миттєвий зворотний зв'язок. Це дозволяє студентам і учням відчувати себе більш впевнено в реальних комунікативних ситуаціях і знижує рівень тривоги при спілкуванні іноземною мовою.

Таким чином, новітні технології здатні сприяти розвитку всіх мовленнєвих компетентностей, дозволяючи учням і студентам долати існуючі проблеми і досягати більш високих результатів у навчанні іноземних мов.

Інформаційно-комунікаційні технології на сьогодні є потужним інструментом у викладанні іноземних мов, адже вони дають можливість студентам практикувати мовні навички і мовленнєві уміння за допомогою інтерактивних платформ, застосунків й онлайн-курсів. Наприклад, такі платформи як Duolingo або Babbel, Padlet, Miro дають можливість учням і студентам тренувати фонетичні, інтонаційні, лексичні, граматичні навички, використовуючи гейміфікацію для кращого засвоєння матеріалу. Це дозволяє зробити навчання більш привабливим й ефективним, навіть якщо автономне навчання або ж дистанційне навчання іноземної мови. Використання ІКТ також дозволяє адаптувати темп навчання під індивідуальні потреби кожного учня. Онлайн-навчання стає важливою складовою освітнього процесу. Використання таких платформ, як Zoom, Moodle, Google Classroom, сприяє створенню інтерактивних уроків і занять, на яких учні і студенти можуть не лише слухати лекції, а й активно брати участь у дискусіях, виконувати вправи в реальному часі, обговорювати складні питання з учителем чи

викладачем. Це дозволяє розвивати не лише мовленнєві, а й критичні уміння, роблячи навчання більш динамічним і корисним. Наприклад, на платформі Moodle викладач може створювати інтерактивні вправи, які стимулюють студентів до активної участі в процесі навчання: тестування, мовні ігри, відео-конференції, що дозволяють зберігати високий рівень мотивації до вивчення іноземної мови.

Також, ґрунтуючись на власному досвіді використання проєктної методики у навчанні англійської мови у старшій школі, розглянемо проєктне навчання для студентів ЗВО й учнів ЗЗСО, як один із методів навчання і викладання у ЗЗСО і ЗВО.

Варто почати з того, що проєктне навчання є однією з актуальних й ефективних методик у навчанні і викладанні іноземних мов, яка набуває дедалі більшої популярності як у закладах загальної середньої освіти, так і в закладах вищої освіти. Цей підхід дозволяє залучити студентів й учнів до активного процесу навчання через створення та реалізацію реальних проєктів, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу, розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і здатності до самостійної роботи. Проєктне навчання дозволяє учням і студентам використовувати іноземну мову в контекстах, що наближені до реальних ситуацій. Під час роботи над проєктами вони мають можливість застосовувати нові лексичні одиниці не тільки в теоретичних завданнях, але й у практичних ситуаціях, що підвищує ефективність їхнього засвоєння. Наприклад, при створенні презентацій, написанні статей чи створенні відео проєктів, учні і студенти активно використовують нові слова і фрази, розширюючи свій лексичний запас. Використання мовних одиниць у практичних ситуаціях (підготовка до дебатів, проведення інтерв'ю, створення рекламних матеріалів тощо) сприяє більш гнучкому засвоєнню лексичних одиниць, оскільки вони вивчаються не ізольовано, а в конкретних контекстах, що підвищує їхню практичну значущість. Важливим аспектом проєктного навчання є те, що учні і студенти застосовують нові лексичні одиниці не лише на етапі підготовки проєкту, але й у процесі його представлення.

У рамках проведеного дослідження була поставлена мета виявити, як синергія проєктного навчання та новітніх технологій може вплинути на подолання мовного бар'єру в учнів старших класів на уроках англійської мови та засвоєння нових лексичних одиниць. Під час практики у 10–А класі закладу загальної середньої освіти № 55 м. Миколаїв я здійснив емпіричне дослідження, яке дозволило підтвердити значний позитивний вплив інтерактивних технологій на процес і результат навчання. Цей метод стимулює учнів до активної участі у навчальному процесі через створення різноманітних проєктів, є одним із важливих інструментів для розвитку мовленнєвих умінь.

Одним із ключових етапів дослідження стало впровадження інтерактивної платформи Padlet, яка дозволила учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, використовуючи нові лексичні одиниці в різноманітних контекстах. Платформа Padlet забезпечує можливість створення віртуальних дошок, на яких учні можуть ділитися своїми ідеями, розв'язувати завдання, обговорювати теми у режимі реального часу, а також отримувати зворотний зв'язок від однокласників і вчителя. Такий підхід сприяє розвитку когнітивних та комунікативних навичок учнів, а також покращує здатність до інтеграції нових лексичних одиниць у мовлення. Оскільки Padlet дозволяє інтегрувати текст, зображення, відео та інші медіа, учні мали змогу працювати з різними видами матеріалів, що покращило їхнє сприйняття і засвоєння нової лексики. Проєктне навчання, яке було застосовано в рамках цього дослідження, дозволило учням працювати над конкретними завданнями, які сприяли розвитку їхнього мовлення. Важливою складовою цього процесу було завдання, яке передбачало створення проєкту, що базувався на вивчених лексичних одиницях. Це не тільки сприяло розвитку вміння говоріння, але й дозволяло учням вчитися використовувати нові слова та вирази в реальних комунікативних ситуаціях. Кожен учень мав можливість розробити свій проєкт, в якому потрібно було продемонструвати знання нових лексичних одиниць через презентацію, розповідь, обговорення теми або створення відеоматеріалів. Самоосвіта учнів вдома була ще одним важливим аспектом дослідження. Вони отримали завдання, яке включало самостійне використання платформи Padlet для розробки та обговорення проєктів, що базуються на вивчених лексичних одиницях. Це дало змогу учням працювати незалежно, самостійно планувати свою роботу та оцінювати свій прогрес. Важливою складовою цього етапу було використання нових лексичних одиниць у контексті реальних ситуацій, що сприяло закріпленню знань та розвитку мовленнєвих умінь.

Після завершення етапу проєктного навчання було проведено тестування, яке я здійснив разом з вчителем англійської мови. Тестування включало оцінку рівня засвоєння нових лексичних одиниць та перевірку умінь говоріння учнів. Результати показали, що 83% учнів продемонстрували високі результати у використанні нових слів та виразів у мовленні, а також у їхньому розумінні контекстів, в яких ці лексичні одиниці можуть бути застосовані. Учні стали більш впевненими у своїх комунікативних здібностях, зокрема в здатності до активного використання англійської мови в різноманітних ситуаціях.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що інтеграція проєктного навчання та новітніх технологій, таких як Padlet, Duolingo, Babbel, Miro має позитивний вплив на подолання мовного бар'єру у старшокласників, що сприяє не лише засвоєнню нових лексичних одиниць, але й розвитку умінь говоріння, аудіювання, читання, письма. Використання інтерактивних платформ і проєктної методики допомагає створити більш активне та залучене навчальне середовище, що, в свою чергу, покращує загальний рівень іноземної компетентності учнів та здебільшого знімає такі труднощі, як психологічний дискомфорт, побоювання та інше. Ці результати показують важливість інтеграції ІКТ, методик співробітництва в систему освіти, зокрема й у підготовку майбутніх учителів іноземних мов для формування їхньої професійної компетентності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Методична підготовка вчителів і викладачів іноземних мов є невід'ємною складовою їхньої професійної компетентності та запорукою успішного освітнього процесу. Отже, проведене дослідження підтвердило, що ефективне навчання і викладання іноземних мов у закладах загальної середньої і вищої освіти вимагає інтеграції цілісного, компетентнісного підходів, а також активного використання новітніх цифрових технологій. Синергія проєктного навчання та інтерактивних освітніх платформ сприяє розвитку комунікативної компетентності учнів і студентів, подоланню мовного бар'єру, підвищенню мотивації до вивчення іноземних мов, а також формуванню практичних мовленнєвих умінь, необхідних у реальних комунікативних ситуаціях.

Особливу роль у цьому процесі відіграє залучення інтерактивних інструментів (Padlet, Duolingo, Babbel, Miro), які дозволяють адаптувати освітній процес під індивідуальні потреби здобувачів освіти, створюючи мотиваційне середовище для самостійного навчання і навчання у співпраці. Результати емпіричного дослідження свідчать про підвищення рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності, зниження тривожності у спілкуванні та розвиток критичного мислення в учнів.

References

1. Про застосування англійської мови в Україні. Закон України від 04.06.2024 № 3760-IX. URL: <https://surl.li/fjxuww> (дата звернення: 10.03.2025).
Pro zastosuvannya anhliiskoi movy v Ukraini. Zakon Ukrainy vid 04.06.2024 № 3760-IX [On the use of the English language in Ukraine. Law of Ukraine dated June 04, 2024 No. 3760-IX]. Retrieved from: <https://surl.li/fjxuww>. [in Ukrainian].
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://surl.lu/pedcej> (дата звернення: 10.03.2025).
Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State Standard of Basic Secondary Education]. Retrieved from: <https://surl.lu/pedcej>. [in Ukrainian].
3. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://surl.li/kxwzlj>. (дата звернення: 10.03.2025).
Profesiinyi standart «Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity» [Professional standard «Teacher of a general secondary education institution»]. Retrieved from: <https://surl.li/kxwzlj>. [in Ukrainian].
4. Свиридюк В. П. Методична система формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи: дис. докт. пед. наук, Київ, 2025. 224 с.
Svyrydiuk, V. P. (2025). Metodychna systema formuvannia mizhkulturnoi inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv nimetskoï movy pid chas samostiinoi roboty [Methodical system of forming intercultural foreign language communicative competence of future German language teachers during independent work]: doctoral dissertation in Pedagogical Sciences. Kyiv, Ukraine: Kyiv National Linguistic University. [in Ukrainian].
5. Синєкоп О. С. (2023). *Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій*: дис. докт. пед. наук. Київ, 2023. 220 с.
Synekop, O. S. (2023). Teoriia i praktyka dyferentsiiovanooho navchannia profesiino oriietovanoho anh lomovnoho spilkuvannia maibutnikh fakhivtsiv z informatsiinykh tekhnolohii [Theory and practice of differentiated teaching of professionally oriented English communication for future information technology specialists]: doctoral dissertation in Pedagogical Sciences. Kyiv. [in Ukrainian].
6. Boualli H. Designing an Intercultural-based Syllabus to Enhance EFL Students' Intercultural Communicative Competence: The Case of First-year English Majors at the Teachers' Training School of Constantine (ENSC). URL: <https://surl.lu/tixxzp>. (дата звернення: 14.05.2025).
Boualli, H. (2025). Designing an Intercultural-based Syllabus to Enhance EFL Students' Intercultural Communicative Competence: The Case of First-year English Majors at the Teachers' Training School of Constantine (ENSC). Retrived from: <https://surl.lu/tixxzp>. [in English].
7. Bruggeman B. Examining blended and online learning practices in higher education: A teacher perspective. URL: <https://surl.li/jtqbek>. (дата звернення: 16.04.2025).
Bruggeman, B. (2024). Examining blended and online learning practices in higher education: A teacher perspective. URL: <https://surl.li/jtqbek>. [in English].
8. Carvalho R., Santos C., Ramos F. Adopting immersive Web environments in education: educators' perspectives and practical implications. URL: <https://surl.lu/bumpcu>. (дата звернення: 18.03.2025).
Carvalho, R., Santos, C. & Ramos, F. (2025). Adopting immersive Web environments in education: educators' perspectives and practical implications. Retrived from: <https://surl.lu/bumpcu>. (дата звернення: 18.03.2025). [in English].
9. Paleta D. Promoting Critical Media Literacy through Project-based Learning. URL: <https://surli.cc/difgze>. (дата звернення: 18.03.2025).
Paleta, D. (2025). Promoting Critical Media Literacy through Project-based Learning. Retrived from: <https://surli.cc/difgze>. (дата звернення: 18.03.2025). [in English].
10. Pallanez, G. Analysing Teacher Agency in ELT Pallanez Davila. URL: <https://surl.li/giwahf>. (дата звернення: 18.03.2025).

- Pallanez, G. (2025). Analysing Teacher Agency in ELT Pallanez Davila. Retrived from: <https://surl.li/giwahf>. [in English].
11. Ponet B. The crucial role of teacher educators and their professional development on the road towards diversity-responsive education. URL: <https://surl.li/jaetoy>. (дата звернення: 18.03.2025).
Ponet, B. (2024). The crucial role of teacher educators and their professional development on the road towards diversity-responsive education. Retrived from: <https://surl.li/jaetoy>. [in English].
12. Veltman M. Preparing for wickedness in higher education: Towards design principles and teacher strategies: doctoral thesis. URL: <https://surl.li/ivfbmi>. (дата звернення: 15.04.2025).
Veltman, M. (2024). Preparing for wickedness in higher education: Towards design principles and teacher strategies: doctoral thesis. Retrived from: <https://surl.li/ivfbmi>. [in English].

Apanaskovych Bohdan

ORCID 0009-0005-7125-3958

Masters'-degree student of

Foreign Philology and Educational Technologies,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: bogdanaleksandrovic4@gmail.com

Smolina Svitlana

ORCID 0000-0003-0907-2054

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of

Foreign Philology and Educational Technologies,

T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: svitlanapost@ukr.net

THE CURRENT STATE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article analyzes the current state of foreign language (FL) education in secondary education institutions and FL instruction in universities within the framework of the Ukrainian State Standard of Basic Secondary Education [2] and the Professional Standard [3]. The key challenges faced by FL teachers and pre-service educators are highlighted, and practical recommendations for improving the educational process are provided.

The purpose of the article is to identify current problems in FL teaching / educating, and to outline promising pathways for improving FL teaching methodology in hard times.

The methodological basis of the research is grounded in the principles of scientific consistency, systematicity, and practical orientation. The article employs theoretical methods, including analysis and synthesis of pedagogical literature related to foreign language teaching methodology. Among empirical methods, observations of the educational process and the implementation of research findings during teaching practice in senior grades of school in Mykolaiv were utilized.

The scientific novelty of the article is in its comprehensive approach to analyzing the current state of foreign language teaching and pre-service teachers education across two distinct educational environments – secondary schools and universities – emphasizing the identification of effective practices adaptable at both levels. For the first time, the study focuses on summarizing the key challenges encountered by educators in the context of war, digitalization, hybrid learning models, and evolving educational standards. The article presents an overview of ICT tools, approaches, and methodologies, and validates the relevance of cross-level integration of successful pedagogical solutions.

Conclusions: Improving the methodology of FL teaching and educating requires the systematic integration of ICT, project-based approaches utilizing, and enhancement of the methodological pre-service teachers education. This will ensure the preparation of competitive pre-service teachers who can use foreign languages in challenging circumstances. The recommendations proposed in the article may be useful for teachers and pre-service teachers educators working in both secondary schools and universities.

Keywords: methods of teaching foreign languages, secondary education, pre-service teachers education, ICT in education, project-based learning.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2025

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **О.П. Биконя**